

Bekymringsmeldinger fra barnehager
Samarbeid mellom barnehage og barnevern

Kandidatnummer: 5025

Diakonhjemmet Høgskole

Bacheloroppgave

Bachelor i sosialt arbeid

Kull: 11SosHel

Antall ord: 8292

Dato 05.05.2014

«Det er noe med den ungen»

Stine er fire år. Hun er grei å ha med å gjøre, men gjør kanskje litt lite ut av seg. Hun er lite selvhverdende og gjør nesten alltid som de voksne sier. Det er noe rart med henne. Hun er nemlig påfallende flink til å lese de voksnes forventninger og tilpasse seg disse. Stine er på en eller annen underlig måte mer voksen enn de andre barna, Men hun liker veldig godt å sitte på fanget å få kos. Det har skjedd flere ganger at klærne hennes har vært litt ustelte eller skitne, og det har luktet litt vondt av henne. Hun har noen ganger vært litt tynnkledt. For å bøte på dette har man latt henne låne gjenglemte klær. I de seks månedene Stine har gått i barnehagen, har kontakten med moren vært beskjeden. Stine har imidlertid kommet for sent til avtalte utflukter og arrangementer. Dette har ført til at hun ikke har kunnet delta. Ved et par anledninger har dette blitt tatt opp med moren, men hun har unnskyldt seg med at de har forsovet seg. Stines mor virker noe fjern og unnvikende, og hun oppfattes som noe vanskelig å komme inn på. Stine er enebarn og bor alene sammen med moren. Hun har, etter hva vi har forstått, ikke hatt kontakt med sin biologiske far. Mor har ikke jobb, og lever visstnok på trygdeytelser.

(Tekstutdrag, Claussen 2010:13)

Innhold

1 Innledning.....	4
1.1 Bakgrunn for valg av tema	4
1.2 Forforståelse	5
1.3 Problemstilling	5
1.4 Begrepsavklaring.....	5
1.4.1 Utsatte barn.....	5
1.4.2 Bekymringsmelding	6
1.5 Avgrensing.....	6
1.6 Sosiofaglig relevans	6
1.7 Oppgavens disposisjon	7
2 Metode.....	9
2.1 Presentasjon av metode.....	9
2.2 Presentasjon av litteratur og kildekritikk	9
3 Teori	11
3.1 Lovgrunnlag	11
3.2 Samarbeid og tverrfaglig samarbeid.....	11
3.2.1 Profesjonenes felles og unike kompetanse	12
3.2.2 Barnehagens deltakelse i tverrfaglig samarbeid	12
3.3 Omsorgssvikt	13
3.3.1 Barnet i en omsorgssviktsituasjon	15
3.4 Pedagogens kunnskap og kompetanse.....	16
3.4.1 Hva vekker bekymring hos ansatte i barnehagen?	16
3.4.2 Rutiner for bekymringssaker i barnehagen.....	17
3.4.3 «Magefølelse» og irrasjonelle mekanismer	18
4 Drøfting	20
4.1 Utdfordringer som kan forklare få bekymringsmeldinger fra barnehagene	20
4.1.1 Kunnskap om omsorgssvikt	20
4.1.2 Rutiner for bekymringssaker	21
4.1.3 Betydningen av foreldresamarbeidet.....	22
4.2 Utdfordringer og løsninger i samarbeidet mellom barnehagene og barnevernet.....	24
5 Avslutning	27
Litteraturliste:	28
Selvvalgt pensum.....	30

1 Innledning

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Temaet jeg har valgt å skrive om i bacheloroppgaven er samarbeid og tverrfaglig samarbeid mellom barnehage og Barneverntjenesten. Jeg valgte dette temaet av flere grunner. For det første synes jeg sosialt arbeid innen barnevern er spennende og kan tenke meg å jobbe innenfor denne instansen etter endt utdanning. For det andre hadde jeg både gjennom arbeidserfaring i barnehage, og lesning av litteratur sett at samarbeid mellom barnehager og barnevern kan være en utfordring. I denne sammenhengen er det de barna som er utsatt for omsorgssvikt og mishandling i hjemmet jeg har rettet fokus mot i denne oppgaven.

Det er ifølge barneloven § 30 foreldrene som har plikt til å forsørge sine barn og gi dem omsorg, oppdragelse og utdanning. Men samfunnet har også et ansvar for barna. Gjennom for eksempel barnetrygd, barnehagen og skolen lettes foreldrenes forsørgerplikt og omsorgsansvar. Barnehagene og skolene skiller seg ut fra andre offentlige instanser ved at de har daglig kontakt med barna og vil kunne ha omfattende kunnskap om barnets dagligliv. Barnevernet har på sin side et spesielt ansvar for å yte tjenester til barn og familier i spesielle situasjoner (Kjønstad 2009:11). Den kommunale Barneverntjesten kommer i liten grad i kontakt med barn og deres familier, derfor er Barneverntjesten avhengig av samarbeid med andre for og nå frem til disse barna og familiene. Barn er en felles utfordring for barnehager og barnevernet. De jobber begge med barn, med hver sin utdanning og fagkunnskap. Ansatte i begge deler trenger innsikt i hverandres arbeid og oppgaver for sammen å løse utfordringer (Andreaa og Sagbakken 1993).

Jeg ble spesielt opptatt av starten på dette samarbeidet, som ofte er avhengig av at barnehagen melder ifra til barnevernet om et barn som de er bekymret for. Statistikk viser at kun 3 % av bekymringsmeldingene til barnevernet er fra barnehagene. De som melder flest meldinger er foreldrene selv med 19 % av bekymringsmeldingene (SSB 2007). Jeg ønsker derfor å fokusere spesielt på å prøve å finne forklaringer på det lave meldingstallet fra barnehagene i min oppgave.

1.2 Forforståelse

Jeg har selv jobbet i barnehage i flere år og i den tiden både hørt lite og sett lite til Barneverntjesten. Samtidig husker jeg enkeltbarn og familier som jeg i dag tenker kunne ha trengt hjelp av Barneverntjenesten. Min forforståelse er derfor at det er for lite samhandling og kommunikasjon mellom disse to etatene, og dette vil kunne farge hvordan oppgaven blir besvart. Samtidig har jeg gjennom jobberfaringen i barnehagen erfart at barnehageansatte er genuint opptatte av barn og at de skal ha det bra. Å ha relevant utdanning er blitt sett på som viktig, og mange jeg har jobbet sammen med har etter hvert tatt utdanning som barne- og ungdomsarbeidere eller barnehagelærere. Dette tenker jeg er med på å høyne kvaliteten i barnehagen. Jeg har ikke hatt noen arbeidserfaring i barnevernet, men lært mye om dette på studiet. Min forforståelse av Barneverntjenesten i praksis vil derfor kunne være preget av det jeg har lært igjennom teori, og ikke i bakgrunn av egen praksis.

1.3 Problemstilling

Min problemstilling er:

«Hvordan kan vi forklare at få bekymringsmeldinger til barnevernet kommer fra barnehagene?»

1.4 Begrepsavklaring

Her vil jeg gi en forklaring på begrep knyttet til problemstillingen min.

1.4.1 Utsatte barn

I denne oppgaven er det de utsatte barna jeg har hatt fokus på. Det utsatte barnet er barnet som *vekker bekymring hos de ansatte i barnehagen*. Det kan være alt fra mild bekymring av for eksempel mye gråt fra barnet, til større bekymring hvor det er tydelig at barnet lider av omsorgssvikt, mishandling eller vanskjøtsel i hjemmet (Eriksen og Germetsen 2012).

Det finnes ikke noe entydig forklaring på hva et utsatt barn er, det beskrives og kalles ulike ting i forskjellig litteratur. Jeg har valgt å bruke en forklaring gitt av Eriksen og Germetsen som diskuterer hva som gjør at vi klassifiserer noen barn som utsatte, sårbare eller forsvarsløse. De sier at slike barn ofte er posisjonert som utenfor eller marginaliserte. De knytter begrepet «barn som vekker bekymring» både om konstitusjonelle forhold og samfunnsskapt forhold, både til arv og miljø. Det er i barnehagen eller skolen barnet kan vekke bekymring hos barnehageansatte eller lærere. Utfordringen vil ligge i at på noen barn

vil problemene synes utenpå, men hos andre vil problemene være mere skjult (Eriksen og Germetsen 2012).

1.4.2 Bekymringsmelding

Det er forskjell på når barnehagene har meldeplikt og når de kan melde bekymring til barnevernet. Med meldeplikt menes tilfeller der barnehagen ikke kan la være å melde ifra, altså der det foreligger en begrunnet mistanke om en alvorlig mishandling og /eller omsorgssvikt. Når barnehager observerer barn som vekker bekymring (gråsonesaker) kan de også sende bekymringsmelding, uten at denne utløses av meldeplikten. Gråsonesaker kan også drøftes anonymt med barnevernet, men vil ikke telle som en sendt bekymring, fordi barnet ikke navngis (Eriksen og Germetsen 2012).

1.5 Avgrensing

Temaet samarbeid og tverrfaglig samarbeid er et stort tema som jeg ikke kan skive uttømmende om i denne oppgaven. Derfor har jeg avgrenset det til å se på noen forklaringer av hva samarbeid og tverrfaglig samarbeid innebærer, og i tillegg å se på i hvilken grad barnehager deltar i tverrfaglig samarbeid.

Jeg har i oppgaven beskrevet omsorgssvikt kort, i tillegg til å beskrive tegn på omsorgssvikt og mishandling, fra barn og foreldre som kan vekke bekymring hos barnehageansatte.

Når det gjelder problemstillingen, som handler om å finne forklaringer på hvorfor barnehagene sender få bekymringsmeldinger, har jeg avgrenset det ved å se på konkrete eksempler fra forskningsrapporter og undersøkelser, som handler om bekymringsmeldinger fra barnehager. I tillegg til dette, har jeg sett på eksempler i teorien jeg har valgt ut om samarbeid og tverrfaglig samarbeid. Her er det heller ikke mulig å finne en uttømmende forklaring, men jeg har avgrenset det til noen ulike forklaringer i drøftedelen av oppgaven.

1.6 Sosialfaglig relevans

Ifølge Lov om Barneverntjenesten skal barnevernstjenesten samarbeide med andre innstaser som arbeider med barn og unge. Barnehagen er en viktig samarbeidspart for barnevernet fordi barnehageansatte har god innsikt i barns omsorgssituasjon og dagligliv. Mange sosionomer arbeider ifølge Fellesorganisasjonen (FO) i barnevernet, og skal her bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår. Sosionomen i barnevernet skal kunne jobbe direkte med barn og

unge og deres familier, samt samarbeide med andre yrkesgrupper for å hjelpe barnet på best mulig måte (FO 2010).

I fagplanen for bachelor i sosialt arbeid ved Diakonhjemmet Høgskole beskrives det at målgruppene for sosionomens virkefelt er utsatte og utstøtte enkeltpersoner, barn og familier, grupper, organisasjoner og lokalsamfunn som ønsker å bedre sine levekår og/eller livskvalitet. Utdanningen vil særlig rette oppmerksomheten mot sårbare barn og familier som lever i marginaliserte og utsatte livssituasjoner, etniske minoriteter og mennesker som står utenfor arbeidslivet (Fagplan 2011 Diakonhjemmet Høgskole).

I fagplanen beskrives det også hvordan sosialt arbeid til en hver tid må forholde seg til samfunnsutviklingen og aktuelle problemer. Det påpekes også at det i dag er utfordringer knyttet til blant annet samhandlingsformen og barnevernsreformen, og at dagens samfunnsutvikling stiller større krav til samhandling og samarbeid mellom de ulike sektorene (ibid).

Ut ifra disse beskrivelsene av sosionomens rolle i barnevernet og målgruppene for sosionomens virkefelt, vil jeg si at temaet og problemstillingen i denne oppgaven har sosialfaglig relevans.

1.7 Oppgavens disposisjon

I oppgavens innledende kapittel beskriver jeg aktualitet rundt temaet samarbeid mellom barnevernet og barnehagen, og presiserer problemstillingen min.

I kapittel 2, metode, gjør jeg rede for hvilken metode jeg har brukt og redegjør for valg av litteratur og kildekritikk.

I kapittel 3, teoridelen, vil jeg vise til relevant lovverk for problemstillingen min. Jeg vil gi definisjoner på samarbeid og tverrfaglig samarbeid, samt beskrive eksempler på samarbeid mellom barnehager og barnevern. Jeg vil også gi en kort beskrivelse av ulike typer omsorgssvikt, og beskrive hva som er viktig for et barn i en omsorgssviktsituasjon, samt tegn på omsorgssvikt. Jeg vil også beskrive profesjonenes kunnskap og kompetanse fordi dette viser seg å være et viktig element for samarbeidet. I siste punkt vil jeg beskrive rutiner for bekymringssaker i barnehagene og irrasjonelle mekanismer som kan føre til passivitet i bekymringssaker.

I kapittel 4, drøftingen, vil jeg drøfte problemstillingen min i lys av den teorien jeg har presentert. Jeg vil først drøfte noen utfordringer jeg har sett som kan forklare hvorfor barnehagene sender få bekymringsmeldinger til barnevernet. I den siste delen av drøftingen vil jeg drøfte hvordan samarbeidet mellom de to etatene kan forbedres. for å gjøre terskelen lavere for barnehagene når det gjelder å sende bekymringsmeldinger til barnevernet.

2 Metode

I denne delen av oppgaven vil jeg beskrive hvilken metode jeg har brukt. Jeg vil også beskrive mitt valg av litteratur, og utføre kildekritikk.

2.1 Presentasjon av metode

Denne bacheloroppgaven er en litteraturstudie. En litteraturstudie vil si at jeg skal finne svar på problemstillingen ved å studere og anvende eksisterende faglitteratur, lovverk, undersøkelser og offentlige publikasjoner (Dalland 2007). Årsaken til at jeg velger litteraturstudie er at det finnes mye fagstoff på teamene jeg har valgt, og at oppgaveteksten sier at det skal være det. Å gjennomføre en kvalitativ eller kvantitativ undersøkelse i tillegg, vil det ikke være tid og ressurser til i denne oppgaven fordi det er et mye mer omfattende arbeid.

Litteratur jeg har brukt i oppgaven handler mye om samarbeid mellom barnehager og barnevern. I tillegg har jeg brukt noen fagbøker som handler om omsorgssvikt og kjennetegn hos barn som gjør at ansatte i barnehagene blir bekymret for et barn. Jeg har også brukt barnevernloven og barnehageloven for å vise de juridiske rammene rundt for eksempel etatenes samarbeid, regler for meldeplikt og opplysningsplikt. For å finne svar på hovedspørsmålet i problemstillingen har jeg brukt noen offentlige publikasjoner og undersøkelser for å kunne gå mer i dybden på drøfte dette spørsmålet. Jeg har brukt bibliotekets søkeverktøy Bibsys, for å søke meg frem til mye av litteraturen. Dette er en felles bokkatalog for norske universiteter og høyskoler (Dalland 2007:65). Søkeord jeg brukt er blant annet *barnevern og barnehage, meldeplikt, omsorgssvikt, samarbeid og tverrfaglig samarbeid*. I tillegg til denne litteraturen har jeg funnet relevant litteratur i pensumlisten for bachelor i sosialt arbeid 2013-2014.

2.2 Presentasjon av litteratur og kildekritikk

I dette kapitlet vil jeg gjøre rede for litteratur jeg har benyttet i oppgaven. I alle oppgaver på høyskolenivå skal man gjøre rede for hvor kunnskapen man bruker, kommer fra. Dette innebærer også kildekritikk. Kildekritikk innebærer at man kan gjøre rede for å vise til kunnskapen som gir bakgrunn for svaret i problemstillingen, og hva man ikke har faglig grunnlag for å svare på (Dalland 2007:71).

Backe-Hansen er psykolog og forsker i sektor for barnevernsforskning, Norsk institutt for forskning om oppvekst, Velferd og aldring (NOVA). Hun har utarbeidet

kartleggingsrapporten «Sende bekymringsmelding eller la det være? Samarbeid mellom barnehage og barnevern». Denne kartleggingen er gjennomført på oppdrag av Kunnskapsdepartementet i samarbeid med Barne- og likestillingsdepartementet. Jeg har brukt rapporten for å belyse eksempler på samarbeid mellom barnehage og barnevern, og for å kunne vise til utfordringer i samarbeidet. Intervjuene med barnehagestyrerne i rapporten har vært nyttig for å forstå hvilke forklaringer den lave medlingsstatistikken kan ha. En kritikk mot å bruke denne, er at den gir mange svar på problemstillingen. For å gjøre besvarelsen til min egen, har jeg derfor benyttet annen litteratur i tillegg.

Bratterud og Emilsen har utarbeidet forskningsrapporten «Barnehagen som barnevernstiltak». Øverlien og Sogn har utarbeidet «Kunnskap gir mot til å se og trygghet til å handle». Disse forskningsrapportene har vært nyttige for å se på barnet i en omsorgssituasjon. For å finne konkrete definisjoner på omsorgssvikt, har jeg brukt Killèns bok «Sveket 1: barn i risiko- og omsorgssituasjoner».

Boken «Det er noe med den ungen- fra bekymring til handling», er skrevet av Claussen, som har jobbet med forskning, utviklingsarbeid og undervisning innen feltene barns rettigheter og barnevern. Boken beskriver hvordan man som barnehageansatt kan føle seg usikker på hva en bekymring for et barn kommer av, og hvordan dette kan føre til positivitet. Boken har vært nyttig for og flere forklaringer på passivitet i barnehagen.

For å belyse temaet samarbeid og tverrfaglig samarbeid har jeg brukt litteratur fra forskjellige forfattere som beskriver dette. Forfatterne Kjørstad, Sagbakken og Andreaa og Gjertsen beskriver alle ulike sider av dette temaet innen barnevern og samarbeid med andre etater. Samarbeid finnes den veldig mye litteratur på, dette har gjort at jeg ikke har fått beskrevet alle sider av teamet, og det kan være en svakhet ved oppgaven.

Jeg har beskrevet relevant lovverk i et eget kapittel fordi mye av arbeidet mellom barnevernet og barnehagen er regulert etter loven, for eksempel opplysningsplikten. En svakhet med oppgaven i den sammenheng kan være at jeg ikke har lagt vekt på taushetsplikten i stor grad, da den kan ha forklart noen utfordringer for kommunikasjon mellom barnehagene og barnevernet.

3 Teori

I denne delen av oppgaven vil jeg prestere relevant teori rundt min problemstilling, som vil gi meg grunnlag for drøfting.

3.1 Lovgrunnlag

I følge barnevernloven er formålet med barnevernstjenester er (§ 1-1) å sikre at alle barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. Den skal også sikre at barn og unge får trygge oppvekstforhold.

Kommunen skal følge nøye med de forhold barn og unge lever under og har ansvar for å finne tiltak som kan forebygge omsorgssvikt og atferdsproblemer. Barnevernet har ansvar for å avdekke omsorgssvikt, adferds-, sosiale og emosjonelle problemer så tidlig at varige problemer kan unngås (§3-1). Barneverntjenesten skal også samarbeide med andre etater for å løse de oppgaver de er pålagt å løse etter loven (§3-2).

Når Barneverntjesten mottar en melding skal de innen en uke gå igjennom meldingen og vurdere om meldingen skal følges opp (§4-2). En eventuell undersøkelse skal gjennomføres slik at den på minst mulig skader den som den berører. Foreldre eller den som barnet bor sammen med kan ikke motsette seg en undersøkelse i hjemmet (§4-3).

Ifølge barnehagelovens § 1, skal barnehagen blant annet i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnets behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling. Barna skal få utfolde skaperglede, undring og utforskertrang, lære å ta vare på seg selv, hverandre og naturen. Barna skal utvikle grunnleggende kunnskaper og ferdigheter. De har rett på medvirkning tilpasset alder og forutsetning. Barnehagen skal møte barna med tillit og respekt, og anerkjenne barndommens egenverdi. Den skal bidra til trivsel og glede i lek og læring, og være et utfordrende og trygt sted for fellesskap og vennskap. Barnehagen skal fremme demokrati og likestilling og motarbeide alle former for diskriminering.

Barnehagen har opplysningsplikt til Barneverntjenesten når det er grunn til å tro at barnet blir mishandlet eller det foreligger andre former for omsorgssvikt i hjemmet. Dette er uten hinder av taushetsplikten. Det er styrer som normalt gir opplysningene til barneverntjenesten (§22).

3.2 Samarbeid og tverrfaglig samarbeid

Gjertsen forklarer begrepet samarbeid ved å beskrive tre former for samarbeid som det ofte er gjensidighet mellom: kommunikativt, teknisk og institusjonelt samarbeid. Det kommunikative

begrepet sikter til en situasjon hvor de involverte samarbeidspartnere har en fortåelsesorientert holdning til hverandre. Det vil si at partene kommer frem til hva som er problemet, samt hvordan dette kan løses gjennom gjensidig og holdbar argumentasjon. Det tekniske begrepet beskriver de formelle føringene for samarbeidet, for eksempel regler, prosedyrer og formell organisering. De ulike partene har klar posisjoner og en klar arbeidsfordeling (Gjertsen 2010).

Det institusjonelle er partenes faglige og institusjonelle normer og handlingsstyrte mekanismer, som for eksempel meninger, preferanser og mål som blir skapt i organisasjonene. De ulike partene har også sin særegne kultur og verdier som de handler ut ifra (Egger og Fuglseth 1998 i Gjertsen 2010).

Tverrfaglig samarbeid er når ulike profesjoner kan ha en utvikling av felles kunnskaps- og verdigrunnlag som omfatter språk, kunnskaper og verdier. For å øke muligheten for et godt samarbeid kan man i det tverrfaglige arbeidet avklare hva som er de enkeltes kjernekompetanse, og hva som er overlappende kompetanse og felles kompetanse (Gjertsen 2010).

3.2.1 Profesjonenes felles og unike kompetanse

Bratterud og Emilsen skriver om hvordan tverrfaglig samarbeid bør trenes på allerede i de utdanningene til de ulike aktørene som jobber med barn (barnehagelærere, barnevernspedagoger, allmennlærere og sosionomer). Dette er et interessant moment som viser at kompetanse om samarbeid og om de andre profesjonene er viktig allerede før man går ut i arbeidslivet, og skal samhandle med andre om barnets beste (Bratterud og Emilsen 2013).

Sogn og Øverlien skriver i sin undersøkelse at verken allmennlærere, førskolelærere eller barnevernspedagogstudenter får tilstrekkelig kunnskap om barns rettigheter, vold og seksuelle overgrep gjennom studiet. Denne manglende kompetansen kan medføre at utsatte barn ikke får den tidlige hjelpen de trenger (Sogn og Øverlien 2007).

3.2.2 Barnehagens deltakelse i tverrfaglig samarbeid

Backe-Hansen beskriver tverrfaglige møter som «*et forum for å diskutere generelle spørsmål, der man i neste omgang kan bli samarbeidspartnere om tiltak for enkeltbarn*» (Backe-Hansen 2009:40). Tross viktigheten av slike møter, var det få av barnehagene i undersøkelsen som deltok jevnlig på slike møter (6 % deltok hver måned). Omtrent halvparten av barnehagene

deltok på tverrfaglige møter hver måned ellers sjeldnere (50 % av de kommunale barnehagene og 48 % av de private). De resterende barnehagene deltok aldri på slike møter (40 % av de kommunale og 45 % av de private (Backe-Hansen 2009).

På de tverrfaglige møtene var det Pedagogisk-Psykologisk tjeneste (PPT) og helsesøster som deltok mest. Hvor mye Barneverntjesten deltok på møtene, skilte seg litt ut ifra om det var privat (61,1 % av møtene), og kommunal barnehage (72,2 % av møtene). Dette kan forklares med at flere av de kommunale barnehagene har barn på hjelpetiltak i barnehagen og da kommer samarbeidet med Barneverntjesten mer naturlig. Flere av styrerne som deltok i undersøkelsen ønsker slike møter for å forbedre samarbeidet med barnevernet. De ønsker at barnevernstjenesten skal forplikte seg til å delta fast. Undersøkelsen viser derimot at mange av barnehagene (50 %) mottok generell veiledning om individuelle barn. PPT var den vanligste veiledende part, andre var andre barnehager, tverrfaglige team, helsesøster, barnevernstjenestens fysioterapeut, logoped, spesialpedagogiske team, psykisk helsevern for barn og unge og innleide private aktører. Noen av barnehagene får veiledning fra andre instanser fordi de har barn med ekstra oppfølgingsbehov, og da blir dette en selvfølge. Barneverntjenesten har en god mulighet til å opparbeide en god samarbeidsrelasjon til de barnehagene som har barn på tiltak (ibid).

3.3 Omsorgssvikt

I barnehagen vil de ansatte bli bekymret for et barn som viser tegn på omsorgssvikt eller mishandling. Omsorgssvikt er et omfattende begrep som ifølge Killèn er vanskelig å beskrive konkret, hun viser til en definisjon brukt av Kempe som sier at:

Med omsorgssvikt forstår vi at foreldre eller de som har omsorgen for barnet påfører det fysisk eller psykisk skade eller forsømmer det så alvorlig at barnets fysiske og/eller psykiske helse og utvikling står i fare (referert fra Killèn 2009:29).

Videre viser Killèn til at det ofte differensieres mellom fire former for omsorgssvikt. Disse formene er ikke alltid gjensidig utelukkende.

Barn som blir utsatt for vanskjøtsel

Vanskjøtsel kjennetegnes av mangel på fysisk omsorg, manglende dekning barnets kognitive, emosjonelle eller sosiale behov. Det kan være for eksempel foreldre som ikke engasjerer seg følelsesmessig i barnet eller barn som ikke får nok mat, stell eller riktige klær til årstiden. På spebarn vil man kunne se omfattende og hardnakkede bleieutslett, hos eldre barn vil man

kunne se dårlig tannhelse. Vanskjøtsel kan ha svært alvorlige konsekvenser, for både for den fysiske og psykiske utviklingen. Hjernens utvikling er også avhengig av den følelsesmessige omsorgen og samspillet mellom foreldre og barn (Killèn 2009).

Barn som blir utsatt for fysiske overgrep

Fysiske overgrep kan være både aktiv handling eller mangel av tilsyn. Kjennetegn er ofte blåmerker eller brannså. Blåmerkene kan ses på armer, bein, rygg eller sete. For å skille ut hva som er vanlige blåmerker som alle småbarn får av og til, med de som kan være påført, kan man se på hvor skaden er på kroppen, sammen med barnets alder og forklaringen på hvordan skaden er oppstått. Andre vanlige påførte skader kan være brudd på armer og bein (ibid).

Barn som blir utsatt for psykiske overgrep

Psykiske overgrep mot barn kan kort defineres som en kronisk holdning eller handling hos foreldrene eller annen omsorgsgiver som er ødeleggende for, eller forhindrer utviklingen av et positivt selvbilde hos barnet. Psykiske overgrep skiller seg fra enkelte episoder som alle barn kan oppleve, å bli avvist for eksempel, ved at det er snakk om et vedvarende, kronisk adferdsmønster ovenfor barnet. Det gir en indre skade som ikke er lett å oppdage, men er den mest ødeleggende formen for mishandling (Ibid).

Barn som utsettes for seksuelle overgrep

Barn som utsettes for seksuelle overgrep, er barn som engasjeres i seksuelle aktiviteter av voksne omsorgspersoner i familien eller i familiens sosiale nettverk. Barnet er hverken emosjonelt, seksuelt eller utviklingsmessig modent for dette og det er heller ikke i stand til å forstå eller ane rekkevidden av seksuelle aktiviteter. Barnet forføres ofte inn i en seksuell overgrepssituasjon ved lek. Det er først når barnet blir klar over at «leken er hemmelig» at det fatter at noe er galt. En utfordring med å oppdage seksuelle overgrep er at jo eldre barnet blir, dess mer øker bevisstheten om direkte signaler det gir som kan avsløre overgrepene. Seksuelle overgrep er ofte knyttet til andre former for omsorgssvikt. Det skiller seg likevel ut fra de andre formene, fordi denne formen dreier seg om alvorlig kriminell adferd, og adferd som kan knytte seg til samfunnets tabu. (Killèn 2009).

3.3.1 Barnet i en omsorgssviktsituasjon

Sogn og Øverlien beskriver hvordan barn som utsettes for seksuelle overgrep, og /eller fysisk og psykisk vold, trenger hjelp og er avhengig av hjelp fra voksne. Voksne som jobber med eller for barn må være med å oppdage og stoppe denne typen overgrep mot barn. Jo tidligere barnet får hjelp, desto større er sjansen for at de ikke får varige skader. Barnet er avhengig av den voksne fordi det ikke har kunnskap om hvordan de skal fortelle om overgrepene til andre voksne, og de har ikke en gang ord og uttrykk for dette. Hvis barnet har blitt utsatt for overgrep i lang tid er det kanskje ikke klar over at det engang er ulovlig, og tror at det er helt vanlig. Det kan også være mange grunner til at barnet ikke forteller om overgrepene, for eksempel at overgriperen er en nær person som barnet og familien har tillitt til. Det kan også være at barnet blir truet til taushet, eller at barnet synes situasjonen er pinlig eller føler skyldfølelse. Derfor er det svært viktig at de voksne ser signalene på at noe er galt og gir barnet hjelp og støtte (Sogn og Øverlien 2007).

Riise tar opp hvor viktig barnehagen kan være for et omsorgssveket barn. Hun mener omsorgssviktede barn sørger, og det kan gjøre at barnets adferd oppleves som vanskelig av mange barnehageansatte. Barnet kan ha en ambivalent adferd der det både vil være sammen med den voksne og aviser kontakt og omsorg samtidig. Barnet kan i tillegg utvikle et tilsvarende forhold til andre barn, det vil leke, men kommer samtidig med avisende utsagn. Barnehagen vil ofte være en kontrast til det omsorgssviktede barnet. Å skape en kultur i barnehagen der det er plass til barnet blir svært viktig for at det skal bli en viktig faktor i barnets liv. Det krever at personellet har innsikt, kunnskap, engasjement og interesse for barnet. De voksne må ta ansvaret i relasjonen til barnet, slik at barnet kan utvikle tillit til den voksne (Riise i Bratterud og Emilsen 2013).

Sogn og Øverlien beskriver behovet for høynet kompetanse og etatssamarbeid om vold og overgrepssaker. Selv om det er barnevernet har en koordinerende funksjon i disse sakene, vil det alltid være flere aktører som deltar. Dessverre er det mange barn som ikke får hjelp på grunn av mangel på kunnskap, kompetanse og kapasitet i hjelpeapparatet. Ansatte melder også om at de er usikre på hvilken rolle de skal ta og hvem de skal samarbeide med. Det vises også til at barnevernsansatte uttrykker at de også synes disse sakene er veldig vanskelige og de føler seg alene, og er redd for å trå feil (Sogn og Øverlien 2007).

Rapporten av Sogn og Øverlien dokumenterer at lærere, førskolelærere og barnevernspedagoger ikke får tilstrekkelig kunnskap om barns rettigheter, vold og seksuelle

overgrep og samtalemetodikk. Dette kan føre til at utsatte barn ikke blir sett og ikke får den hjelpen de trenger. Rapporten viser at flertallet av nyutdannede pedagoger ikke føler seg kompetente for en del av de oppgavene de har ansvar for og at de ikke føler seg kvalifisert til å samtale med barn. Rapporten stiller spørsmål ved omfanget og kvaliteten på undervisningen på høyskolene. Resultatene kan bli at førskolelærerne ikke klarer å tolke barnets signaler, og heller vurderer barnets vansker med individuelle forklaringer, som for eksempel at barnet har lærevansker, istedenfor å se etter årsaker ut i fra barnets livssituasjon (ibid).

3.4 Pedagogens kunnskap og kompetanse

Claussen mener at førskolelærere har betydelig kunnskaper om barns utvikling og om observasjon av barn. Videre hevder han at yrkesgruppen har kompetanse på hva som er normal utvikling for barn mellom 1-5 år, og ikke minst hva som ikke anses som normalt. Gjennom sitt arbeid i barnehagen får pedagogene ifølge Claussen et grunnlag for å etablere hva som er normal samhandling mellom barn og foreldre, og hva som ikke er det. Det daglige foreldresamarbeidet kan brukes til å observere hvilket forhold foreldrene har til barnet. Daglig kontakt med barna i barnehagen gir pedagogen muligheter for å iaktta barns utvikling, fungering, og situasjon når det gjelder fysiske trekk, motorikk, språk, evne til konsentrasjon, frustrasjonstoleranse, emosjonell fungering, sosial kompetanse og hygiene (Claussen 2010).

3.4.1 Hva vekker bekymring hos ansatte i barnehagen?

I veilederen «Til barnets beste» beskrives tegn fra barn og foreldre som kan vekke bekymring hos de ansatte i barnehagen. En grunn til bekymring er at barnet viser tegn på redigert utvikling etter avbrudd fra barnehagen, for eksempel i helger og ferier. Andre tegn kan være hvis barnet har blåmerker eller sår av ukjent opphav, eller viser aggressiv og utagerende adferd. Andre forhold de ansatte må være oppmerksomme på er hvis barnet ikke har klær som samsvarer med vær og temperatur, forsinket språkutvikling og dårlig kontaktevne. Barn som er apatiske eller har diffuse smerter i magen eller underlivet bør barnehageansatte også være oppmerksomme på (Barne- og likestillingsdepartementet 2009).

Det som kan vekke bekymring ved foreldrene er for eksempel tegn på psykisk sykdom eller foreldrenes forhold til rusmidler, fordi dette kan si noe om barnets omsorgssituasjon. Om foreldrene har aldersadekvate forventninger til barnet kan også si noe om omsorgssituasjonen. Barnehageansatte må bruke det daglige foreldresamarbeidet for å observere samspillet mellom barnet og foreldrene. Å se hvordan foreldrene viser empati og omsorg, om de har lav

frustrasjonsevne og om de ofte blir sint på barnet, kan si noe om samspillet mellom barnet og foreldrene. Hvis barnehageansatte skal få med seg endringer i barnets adferd, kreves daglig observasjon og engasjement (ibid).

Backe-Hansen beskriver hva barnehageansatte oppgir som tegn de blir bekymret for. At barnet manglet bleier, matpakke, skiftetøy og så videre og at barnet fungerte dårlig, var viktige elementer for mange. Andre viktige elementer var utsagn fra barnet selv, eller observasjon av foreldrene. At barnet fungerte dårligere enn før, eller at noen andre i personalet tok opp sin bekymring var også viktige tegn for mange. Dette viser altså en flersidig prosess hvor man ikke bare ser etter tegn hos barnet. Man må også observere tegn fra foreldrene, å snakke sammen innad i personalet når man er bekymret for et barn. Her pekes det også på at barnehagene etterlyser kompetanseøkning på å kunne oppdage tegn på vold, overgrep eller omsorgssvikt. Så godt som alle barnehagene i undersøkelsen, svarte at de hadde pedagogisk leder og styrer med pedagogisk utdanning. Ut ifra dette skulle barnehagene ha ansatte som klarer å fange opp tegn på omsorgssvikt fra barn (Backe-Hansen 2009).

3.4.2 Rutiner for bekymringssaker i barnehagen

Backe-Hansen skriver om rutiner barnehagen har for hva de skal gjøre når de er bekymret for et barn. I undersøkelsen ble barnehagene spurt om de hadde rutiner for dette, og hvilke. Svarene viser at den fleste barnehagene har rutiner, og omtrent to tredjedeler er skriftlige. Det mest vanlige å gjøre ved bekymring for et barn, var at man tok opp bekymringen med pedagogisk leder eller styrer i barnehagen. I tillegg diskuterte mange saken anonymt med Barneverntjenesten. Noen svarte også at de diskuterte saken med andre etater i tverrfaglig møte eller med overordnet i kommunen. I en del saker diskuterte samtlige pedagogiske ledere og styrer bekymringen i møte i barnehagen. I tillegg til ulike diskusjonsforum hadde barnehagene en del konkrete, praktiske rutiner for bekymring, for eksempel å observere barnet over tid og føre logg. Å ta opp saken tidlig med foreldrene (så fremt det ikke var mistanke om kriminelle forhold), kom også frem som en viktig del. Enkelte av barnehagene kommenterer her en utfordring i sammenheng med foreldresamarbeidet. De hadde opplevd at noen foreldre svarte med trussel om å ta barnet ut av barnehagen, om barnevernet ble kontaktet (Backe-Hansen 2009).

En annen rutine var å bruke avdelingsmøter eller faste personalmøter for å diskutere hvordan barna hadde det, og om det var noen de var bekymret for. Undersøkelsen viser at barnehagene har både interne og eksterne rutiner på hva man skal gjøre ved en bekymring (ibid).

3.4.3 «Magefølelse» og irrasjonelle mekanismer

Claussen beskriver hvordan barnehageansatte kan oppleve situasjoner og tegn fra barn og foreldre som bekymringsvekkende, de får en magefølelse på at noe er som det ikke skal være. Slike situasjoner kjennetegnes av at det er vanskelig å klargjøre hvorfor denne følelsen oppstår. De oppstår ofte på bakgrunn av praksis- og livserfaringer og intuisjon. Intuitive følelser kjennetegnes ved at man ofte ikke forholder seg aktivt og rasjonelt til dem. Derfor kan nærliggende løsninger bli og ikke forta seg noe, eller for eksempel gi barnet ekstra støtte og oppfølging, men da uten at det har grunnlag i en rasjonell beslutning. Et annet utfall kan bli at man nøyer seg med å være bekymret. Et trekk ved slike diffuse bekymringer er at handlinger ut ifra bekymringen, eller passivitet, ikke har grunnlag i profesjonelle vurderinger (Claussen 2010).

Killèn beskriver irrasjonelle mekanismer eller overlevelsesstrategier som kan prege holdninger og handlinger når man ikke opptrer faglig rasjonelt. Noen irrasjonelle mekanismer kan være:

Overidentifisering med foreldrene

Betyr at man tillegger foreldrene positive egenskaper de ikke nødvendigvis har fordi det blir ubehagelig å erkjenne de faktiske forhold. Overvurdering av foreldrenes omsorgsevne gjør at barnet kommer i bakgrunnen (Killèn 2009).

Bagatellisering

Man bagatelliser bekymringen fordi det blir for ubehagelig å ta barnets smerte inn over seg. «Det er da vel ikke så ille...?»(ibid).

Problemforflytning

Man flytter problemet over på andre forhold og forklarer en dårlig omsorgssituasjon med for eksempel dårlige boforhold, arbeidsledighet eller dårlig økonomi. Bare disse problemene blir løst vil barnet få det bra (ibid).

Følelse av utilstrekkelighet

Man føler seg ikke kompetent nok selv, eller ved projisering til andre institusjoner tenker man for eksempel at «barnevernet gjør jo ingenting likevel...»(Ibid).

Holdninger til foreldrene, privatlivets fred og barnevernet

Holdninger som sier at barnet uansett har det best hos sine foreldre, eller frykt for foreldrene, eller holdninger til Barneverntjenesten hindrer den voksne i å ta bekymringen på alvor og barnet kommer i bakgrunnen (Killèn 2009).

4 Drøfting

I denne delen av oppgaven skal jeg drøfte teorien fra den første delen for å forsøke å svare på problemstillingen min.

4.1 utfordringer som kan forklare få bekymringsmeldinger fra barnehagene

4.1.1 Kunnskap om omsorgssvikt

En utfordring som kommer tydelig frem fra teorien er behovet for kunnskap og kompetanse om omsorgssvikt, og hvilke tegn man skal se etter hos både foreldre av barn for å avdekke omsorgssvikt. Som vist tidligere, har barnehagen opplysningsplikt til barnevernet når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet eller det foreligger andre former for omsorgssvikt i hjemmet. Denne lovbestemmelsen legger et stort ansvar på barnehagene i forhold til å følge med på barnets omsorgssituasjon igjennom daglig observasjon av barnet og dets foreldre. Barnevernet på sin side, har ansvar for å avdekke omsorgssvikt slik at varige problemer kan unngås. Som beskrevet er omsorgssvikt et omfattende begrep som ikke alltid er så lett å oppdage. De ulike formene for omsorgssvikt som Killèn beskriver kan gi ulike tegn, og noen ganger kan det være mer eller mindre usynlig, som for eksempel ved psykisk mishandling (Killèn 2009). Jeg forstår det slik at å avdekke omsorgssvikt kan være en vanskelig oppgave i seg selv. Barn som utsettes for omsorgssvikt eller mishandling er helt avhengige av voksne som ser dem og hjelp dem (Sogn og Øverlien 2007). Her blir barnehagens betydning tydelig ikke bare for å fange opp det utsatte barnet, men også for å ha en kultur hvor barnet kan få hjelp og støtte av voksne, selv om det kan oppfattes som utfordrende (Riise i Bratterud og Emilsen 2013).

Claussen beskriver hvordan førskolelærere i barnehagen har kunnskap gjennom utdanning som skal hjelpe dem i å observere barn og foreldre, og gi gode muligheter for å se adferd og samspill som ikke er normal (Claussen 2010). I utgangspunktet ville jeg vurdert det slik at både førskolelærere og andre barnehageansatte har gode muligheter til å oppdage utsatte barn ut ifra det Kjørstad sier om at barnehageansatte tilbringer mange timer sammen barna hver dag (Kjørstad 2009). Men som beskrevet tidligere, har undersøkelser vist at verken førskolelærere, allmennlærere eller barnevernspedagoger får nok undervisning om barns rettigheter, vold og seksuelle overgrep under studiet (Sogn og Øverlien 2007). Jeg mener det er urovekkende at førskolelærere ikke har mer undervisning om disse temaene, særlig når jeg vet at det gjerne er førskolelærerne som har hovedansvar som pedagogiske ledere i

barnehagen. Barnehageansatte bør være oppmerksomme på hvilke tegn de skal se etter for å oppdage omsorgssvikt, fordi det er mange tegn som kan vekke bekymring, både fra barnet selv, men også fra foreldrene (Barne- og likestillingsdepartementet 2009). Men for at førskolelæreren skal ha mulighet til å fange opp disse tegnene er det viktig å ha lært noe om det for å kunne tolke barnets tegn.

Det er dessuten ikke bare førskolelærere som etterlyser mer kompetanse på hvilke tegn man skal se etter når det gjelder omsorgssvikt og mishandling. Som vist i tidligere, fant Backe-Hansen ved sin kartlegging i barnehagene, at barnehageansatte etterlyste kompetanseheving på dette. Her var både pedagoger og andre ansatte i barnehagen representert (Backe-Hansen 2009). Selv om ikke alle barnehager i landet var med på denne kartleggingen, vil jeg anta at den er representativ for mange barnehager. Jeg tolker det som at ønsket om kompetanseheving betyr at barnehageansatte ønsker dette for å kunne føle større trygghet i bekymringssituasjoner. I motsetning til mangel på kompetanse i å se tegn på omsorgssvikt, er det interessant å trekke inn hva Claussen sier om det han kaller å få en magesfølelse på at noe ikke er som det skal være (Claussen 2010). Det viser at selv om barnehageansatte ikke mener at de selv har nok kompetanse på tegn for omsorgssvikt, så kan de bli bekymret. Problemet oppstår når de ikke skjønner hva bekymringen kommer av, og det ender med at den ikke følges opp. Forskjellige typer omsorgssvikt kan opptre svært forskjellig. Vanskjøtsel og fysiske overgrep kan være lettere å oppdage fordi det etterlater for eksempel blåmerker eller det kan sees på mangler av klær og utstyr. Hjernens utvikling er avhengig av det følelsesmessige samspillet mellom barn og foreldre, derfor vil vanskjøtsel kunne ha alvorlige konsekvenser. Psykiske overgrep kan lage indre skade som ikke være like lett å oppdage, men kan likevel være en mest ødeleggende formen for mishandling. Seksuelle overgrep kan bli vanskelige å oppdage ettersom barnet blir større, fordi barnet forstår at dette ikke er lov. Derfor må man tørre å være lydhør ovenfor barna, hvis de har utsagn eller adferd som kan avsløre slike typer overgrep (Killén 2009). Av det Killén påpeker mener jeg at det er svært viktig at barnehageansatte får den kompetansen de etterspør, slik at de kan melde ifra ved en bekymring når det trengs. Det blir spesielt viktig for at Barneverntjenesten kan sette inn tiltak der det trengs, og barnet kan unngå varige skader som omsorgssvikt kan medføre.

4.1.2 Rutiner for bekymringssaker

Statistikken over bekymringsmeldinger til barnevernet viser at kun 3 % av disse kom fra barnehager i 2006 (SSB 2007). Det som er interessant å se, er at selv om barnehagene sendte

få bekymringsmeldinger, har mange en del rutiner på hva de gjør i en bekymringssituasjon. Som vist tidligere, fant Backe-Hansen ut at de aller fleste barnehagene i kartleggingen hadde rutiner for hva man skal gjøre ved bekymring for et barn. Av rutiner som nevnes er for eksempel å observere barnet over tid og føre logg, ta opp saken med foreldrene tidlig og diskutere saken på avdelings – og personalmøte (Backe-Hansen 2009). Jeg mener det er hensiktsmessig å ha faste rutiner i barnehagene, både for å sikre at utsatte barn blir fanget opp, men også for at bekymringer ikke skal forsvinne i en ellers travel barnehagehverdag. Å dele sin bekymring med andre kollegaer vil jeg anta kan være spesielt hensiktsmessig, da det vil kunne vurderes av flere og man slipper å føle ansvaret alene. Man må selvsagt være forsiktig med å overdrive bekymringer som kan være grunnløse, men det vil kanskje være bedre å ta sin bekymring på alvor en gang for mye enn å overse et barn som trenger voksnes hjelp. At barnehagene har rutiner viser at lave bekymringstall til barnevernet ikke er entydig med at barnehagene ikke følger med barn og ikke foretar seg noe. Det er positivt at rutiner finnes, men på en annen side undrer jeg på om det lave meldingsantallet kan bety at rutinene ikke fungerer som de skal? En annen forklaring på at rutinene ikke blir fulgt eller virker etter sin hensikt, kan sees i sammenheng med mangel på kompetanse som ble drøftet i forrige punkt. Som Killén beskriver kan diffuse bekymringer ende med at man nøyer seg med å være litt bekymret eller man gir barnet litt ekstra oppfølging en periode (Killén 2009). De irrasjonelle mekanismene som kan oppstå har ikke grunnlag i profesjonelle handlinger (Ibid). Jeg tolker dette som at bredere kunnskap vil gi et bedre grunnlag for å handle profesjonelt i en bekymringssituasjon. Noen av de irrasjonelle mekanismene, som for eksempel å overidentifisere seg med foreldrene og bagatellisere situasjonen vil kunne gjøre at barnet som trenger hjelp havner i bakgrunnen. Jeg mener det vil være svært uheldig for barnet.

4.1.3 Betydningen av foreldresamarbeidet

Som beskrevet i innledningen er det barnets foreldre som først og fremst har hovedansvaret for barnet, men også samfunnet, spesielt barnehage og skole vil også ha stor betydning for både oppdragelse og utvikling (Kjønstad 2009). Barnehagen skal som beskrevet blant annet bidra til allsidig utvikling i samarbeid og forståelse med foreldrene (Lov om barnehager § 1). Foreldresamarbeidet blir derfor en viktig del av barnehagens arbeid med barnet. Betydningen av foreldresamarbeidet beskrives blant annet av Claussen som beskriver at pedagoger kan bruke sin erfaring med foreldresamarbeid og observasjon av samspill mellom barn og foreldre til å lære hva som er normal adferd, og hva som ikke er det (Claussen 2010). Det beskrives også at foreldresamarbeid og observasjon av foreldrene er et viktig element for når

barnehageansatte blir bekymret. Det daglige foreldresamarbeidet gir barnehageansatte muligheten til å få med seg endringer hos foreldrene, som for eksempel i foreldrenes rusvaner eller psykiske helse (Barne- og likestillingsdepartementet 2009). En rutine som ses på som svært viktig for barnehagene, er å ta opp bekymringen med foreldrene tidlig (Backe-Hansen 2009). Samtidig beskriver Killèn at noen irrasjonelle mekanismer som omhandler foreldresamarbeidet kan hindre barnehageansatte i å handle profesjonelt ved en bekymring. Overidentifisering med foreldrene kan gjøre at man blant annet tillegger foreldre positive egenskaper og overvurdering av foreldrene omsorgsevne. Man kan også la være å ta bekymringen på alvor på grunn av frykt for aggresjon fra foreldrene eller hvis man har en holdning som sier at barnet uansett har det best hos sine foreldre (Killèn 2009). Her kan det se ut som barnehageansatte lett havner i et dilemma imellom det å opprettholde et godt samarbeid med foreldrene, og det å ta opp en bekymring med dem. Det kan også bli en utfordring å vite hva man skal prøve å finne ut av selv, og hva man trenger å ta opp med foreldrene. Som vist hadde noen av barnehagene i kartleggingen opplevd trusler fra foreldrene om å ta barnet ut av barnehagen hvis barnehagen sendte melding til barnevernet (Backe-Hansen 2009). Jeg antar at det tar litt tid før bekymringen blir tatt opp med foreldrene, slik at man har diskutert saken med kollegaer og observert barnet en stund først. En grunn til at man vil være «sikker på» bekymringen tenker jeg er at man også skal forholde seg til foreldrene etterpå. Men som beskrevet i teorien, er det svært viktig at barnehageansatte har mot til å handle i en bekymringssituasjon, for barnets skyld (Sogn og Øverlien 2007). Jeg tolker det slik at det kan være vanskelig å finne ut om bekymringen er reel eller ikke, og barnehagene er opptatte av å involvere foreldrene. Men det er også viktig at barnehageansatte, da med et spesielt ansvar til styreren, husker at de har opplysningsplikt til barnevernet når det er grunn til å tro at barnet blir mishandlet eller utsettes for omsorgssvikt i hjemmet (Lov om barnehager § 22). Det kan virke som det går litt lang tid før en eventuell bekymringsmelding sendes fra barnehagene, i og med at meldingsstatistikken er så lav. Det er verdt å stille spørsmål om barnehagene kan ha for mye fokus på foreldresamarbeid, og legger for mye vekt på å være enig med foreldrene fremfor å tenke på barnet og hva som er best mulig måte å hjelpe barnet på.

4.2 Utfordringer og løsninger i samarbeidet mellom barnehagene og barnevernet

Igjennom teoridelen ble det tydelig at det skal være et samarbeid mellom barnehagene og Barneverntjenesten, men at det finnes noen utfordringer for at samarbeidet skal fungere på en best mulig måte for barnets beste. For det første er barnevernet lovpålagt å samarbeide med andre etater for å løse de oppgaver de er pålagt å løse (Lov om Barneverntjenesten § 3-2). Barnehagene blir en viktig etat i dette samarbeidet fordi de er sammen med barna store deler av hverdagen. Barnehagen på sin side har opplysningsplikt til barnevernstjenesten når det er grunn til å tro at barnet blir utsatt for mishandling eller andre former for omsorgssvikt i hjemmet (Lov om barnehager § 22). Barnevernet blir altså avhengig av at barnehagene melder ifra for å kunne vite hvilke barn og familier som kan trenge barnevernets hjelp. Når vi ser på meldingsprosenten fra barnehagene, blir det tydelig at barnevernet ikke får et veldig stort antall meldinger fra barnehagene.

Som Andreaa og Sagbakken tar opp, er barn en felles utfordring for barnehager og barnevernet. De jobber begge med barn, med hver sin utdanning og fagkunnskap. De peker på at ansatte i begge deler trenger innsikt i hverandres arbeid og oppgaver for og sammen løse utfordringer (Andreaa og Sagbakken 1993). Her er det interessant å se på hvordan Gjertsen definerer begrepet samarbeid, og se om vi kan se noen mangler i samarbeidet mellom barnehage og barnevern. Det kommunikativt begrepet handler om at partene har en forståelsesorientert holdning til hverandre, og at de sammen kommer frem til hva som er problemet og hvordan problemet kan løses gjennom gjensidig og holdbar argumentasjon (Gjertsen 2010). Her kan det virke som barnehagen og barnevernet fremdeles trenger å vite mer om hverandre for kunne ha en forståelsesorientert holdning til hverandre. Det tekniske begrepet for samarbeidet tar for seg regler, prosederer og formell organisering (ibid). Regler og prosedyrer kan vi si finnes i form av lovverk eller rutiner i barnehagene. Det etterlyses derimot formell organisering i samarbeidet, for eksempel at barnevernet deltar på personalmøter som Backe-Hansen nevner fra undersøkelsen (Backe-Hansen 2009). Den siste formen av samarbeid som har med partenes faglige og institusjonelle normer og handlingsstyrte mekanismer å gjøre (Ekker og Fuglseth 1998 i Gjertsen 2010). Her kan det i utgangspunktet se ut som de to instansene har for eksempel samme mål, altså at barna skal ha en bra hverdag og oppvekst. De har kanskje også forskjellig kultur og verdier de handler ut i fra, selv om målet med arbeidet skal være nokså likt, altså å sørge for at barna har det godt. Ut

i fra denne definisjonen kan man si at det ligger muligheter for å forbedre samarbeidet mellom barnehagene og Barneverntjenesten. På den måten kan barnehagene bli tryggere på når de skal sende en bekymringsmelding til barnevernet.

I teorien kommer også betydningen av tverrfaglig samarbeid frem. Ifølge Gjertsen vil man igjennom tverrfaglig samarbeid finne de enkeltes kjernekompetanse, og hva som er overlappende kompetanse og felles kompetanse (Gjertsen 2010). Ifølge det jeg har funnet ut igjennom teorien, er det en utfordring at barnehagene på sin side ikke vet nok om barnevernets oppgaver og hvordan de jobber. Da tenker jeg på for eksempel at barnehagene i noen tilfeller sier at de synes det er enklere å samarbeide med andre instanser som for eksempel PPT eller helsesøster (Backe-Hansen 2009). Dette tenker jeg kan forklares med at barnehagene allerede har et godt fungerende samarbeid med disse etatene. Dette samarbeidet eksisterer kanskje fra før, på grunnlag av at barnehagen for eksempel må samarbeide med PPT i forhold til barn med kjente særskilte behov fra de starter i barnehagen. Et samarbeid med barnevernet vil kunne være mer avhengig av at barnehagen selv tar kontakt. Dette bekreftes i det Backe-Hansen skriver om barnehager som har barn igjennom tiltak fra barnevernet. Hun mener at disse barnehagene har en god mulighet til å skape et grunnlag for samarbeid (Backe-Hansen 2009). På en annen side kan vi også se ut ifra det Killén sier om irrasjonelle mekanismer, at holdninger og normer i forhold til barnevernet kan stå i veien for et samarbeid. Hvis ansatte i barnehagen har en holdning som sier at barnet uansett har det best hos sine foreldre, vil det kunne øke terskelen for og sende bekymringsmelding til barnevernet. Nok en gang blir det tydelig at kunnskap om omsorgssvikt og om barnevernets oppgaver blir viktig for å senke terskelen for å sende bekymringsmelding.

Som vi så i det første underpunktet av drøftingen har de fleste barnehagene rutiner for hva de gjør i en bekymringssituasjon. Jeg mener at det kan bli lettere å sørge for at rutinene fungerer hvis barnehagen har et godt samarbeid med barnevernet. En viktig del av dette samarbeidet vil være at barnehagen deltar i det tverrfaglige samarbeidet med barnevernet og også andre instanser som jobber for barn. For det første vil barnehagene ha flere parter å diskutere saker med (anonymt), og de ulike partene kan utveksle erfaringer og lære av hverandres kjernekompetanse. Men ser vi på det Backe-Hansen fant ut som barnehagenes deltakelse i tverrfaglige møter, var det få av barnehagene som deltok i slike hver måned. Der er urovekkende at 45 % av barnehagene svarer at de aldri deltar på tverrfaglige møter, når vi vet hvor mye de ulike profesjonene kan lære av hverandre. Jeg mener det kan være en forklaring at barnehagene har travle hverdager fra før, der det allerede kan være for lite tid til å ha

interne møter som for eksempel avdelingsmøter. Barnevernet på sin side har også mye å gjøre, så da vil det også bli en utfordring å få til rutinemessige samarbeidsmøter. Likevel nevnes det en type møter som kunne gi muligheter for et tverrfaglig samarbeid. Backe-Hansen nevner at mange av barnehager mottok generell veiledning og veiledning om individuelle barn. Mange ulike instanser deltok på disse møtene, Barneverntjenesten fysioterapeut inkludert. Her kunne det ha vært mulighet for å avtale et fast innslag av møte som kunne dreid seg om barn barnehagen er bekymret for. Backe-Hansen skriver også at styrerne i barnehagene etterlyser at barnevernet skal delta fast på møter (Backe-Hansen 2009).

5 Avslutning

I denne oppgaven har jeg forsøkt å finne forklaringer på hvorfor barnehager sender få bekymringsmeldinger til barnevernet. Å finne konkrete forklaringer viste seg å være vanskelig, men igjennom teorien fant jeg frem til flere utfordringer som kan forklare hva som gjør at barnehagene ikke sender bekymringsmeldinger. En av utfordringene viste deg tydelig å være mangel på kunnskap og kompetanse om omsorgssvikt, og tegn dette kan føre med seg hos både barnet selv og foreldrene. Til og med førskolelærere viste seg å ha for lite kompetanse på dette, på grunn av lite undervisning om temaet i undervisningen.

Kompetanseheving på omsorgssvikt kan man derfor si kan føre til at barnehagene ser flere tegn på omsorgssvikt, og da vil kanskje meldingsprosenten fra barnehagene bli noe høyere? Det viste seg også at det er utfordringer i forhold til foreldresamarbeidet og i hvordan rutinene for bekymringer fungerer.

Samarbeid mellom barnehagene og barnevernet viste seg også å være en utfordring.

Barnehagene etterlyser både mer kunnskap om hva barnevernet gjør og at barnevernet skal forplikte seg fast til å delta på møter i barnehagen. Barnehagene deltar i for liten grad i tverrfaglige møter sammen barnevernet. Flere slike møter kunne vært en løsning for et bedre samarbeid, flere diskusjonsmuligheter av anonyme bekymringssaker og begge etater kunne blitt bedre kjent med hverandres arbeidsoppgaver og kjernekompetanse. Kanskje kunne bedre kjennskap til hverandre gjøre tekselen lavere for å melde i fra ved bekymring?

Dette har vært et spennende tema å skrive om og min forståelse er nok blitt annerledes enn da jeg startet. Det er lettere å se barnehagens perspektiv og se at de gjør mye godt arbeid selv om meldingsprosenten er lav. Jeg synes jeg har tilegnet meg ny kunnskap som jeg kan ha nytte av i yrket som sosionom. Likevel har jeg fremdeles noen spørsmål som oppgaven ikke gir klare svar på: Hvem skal sørge for at førskolelærere og andre som jobber med barn til daglig får den kunnskapen de trenger? Hvordan skal man legge til rette for det samarbeidet mellom barnehager og barnevern, som viser seg å ha stor betydning for barnets beste? Og sist men ikke minst, hvem tar ansvar for de barna som lever under omsorgssvikt i dag, før denne kunnskapen og samarbeidet er på plass...?

Litteraturliste:

Aanderaa, B. og Sagbakken.(1993). *Barnevern i barnehagen-en felles utfordring*. Oslo: Kommuneforlaget

Backe-Hansen, E. (2009): *Å sende en bekymringsmelding - eller la det være? En kartlegging samarbeidet mellom barnehage og barnevern*. Notat 6/2009. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA).

Hentet 10.01 2014 fra:

<http://www.regjeringen.no/upload/KD/Vedlegg/Barnehager/Rapporter%20og%20planer/NOVA%20Sammarbeid%20barnehage%20-%20barnevern.pdf>

Barnehageloven. *Lov av 17.juni 2005 nr.64 om barnehager*.

Barnevernloven. *Lov av 17.juli 1992 nr.100 om Barneverntjesten*.

Bratterud, Å. og Emilsen K.(2009):*Barnehagen som barnevernstiltak-Samarbeid mellom barnehage og barnevernstjeneste*. Rapport nr.23/2013. Barnevernets utviklingssenter i Midt-Norge: NTNU Samfunnsforskning A/S.

Hentet 10.01.2014 fra:

<http://www.ntnu.no/documents/10293/5ac928e2-8432-48cb-9010-e36184e9650c>

Claussen, C.J. (2010). *Det er noe med den ungen-Fra bekymring til handling*. Selbu: Selbu forlag

Dalland, O. (2007). *Metode og oppgaveskriving for studenter*. Oslo: Gyldendal Akademisk

Diakonhjemmet Høgskole.(2011):*Fagplan-Bachelor i sosialt arbeid*. Oslo: Diakonhjemmet Høgskole

Eriksen, E. og Germeten.(2012). *Barnevern i barnehage og skole: møte mellom barn, foreldre og profesjoner*. Oslo: Cappelen Damm akademisk

Gjertsen, P. Å.(2010). *Forebyggende barnevern*.(2.utgave). Oslo: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS

Killén, K. (2009). *Sveket I*. (4. utg). Oslo: Kommuneforlaget.

Kjønstad.(2009). *Taushetsplikt om barn*.(3.utgave)Oslo: Kommuneforlaget.

Seksjonsrådet for sosionomer.(2010):*Sosionomen i barnevernet-en kort presentasjon av mål og arbeidsoppgaver*. Oslo: Fellesorganisasjonen(FO).

Hentet 10.02.2014 fra:

https://www.fo.no/getfile.php/01%20Om%20FO/Hefter%20og%20publikasjoner/sos.i%20barnevernet_2010NY.pdf

Sogn, H. og Øverlien, C.(2007):*Kunnskap gir mot til å se og trygghet til å handle*. Rapport nr.3/2007. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress A/S.

Hentet 10.04.2014 fra:

<http://www.nkvts.no/biblioteket/Publikasjoner/KunnskapMotTrygghetHandle.pdf>

Sosiale forhold og kriminalitet-barnevernsundersøkingar, 2006.(2007). Oslo: Statistisk sentralbyrå. Hentet 10.01.2014 fra:

<http://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/barnevernund>

2009:7. *Veileder. Til barnets beste-samarbeid mellom barnehagen og barnevernstjenesten*.

Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet. Hentet 10.03.2014 fra:

<http://www.regjeringen.no/upload/BLD/Til%20barnets%20beste%20-%20samarbeid%20mellom%20barnehagen%20og%20barneverntjenesten.pdf>

Selvvalgt pensum

Aanderaa, B. og Sagbakken.(1993). *Barnevern i barnehagen-en felles utfordring*. Oslo: Kommuneforlaget

Backe-Hansen, E. (2009): *Å sende en bekymringsmelding - eller la det være? En kartlegging samarbeidet mellom barnehage og barnevern*. Notat 6/2009. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA).

Hentet 10.01. 2014 fra:

<http://www.regjeringen.no/upload/KD/Vedlegg/Barnehager/Rapporter%20og%20planer/NOVA%20Samarbeid%20barnehage%20-%20barnevern.pdf>

Bratterud, Å. og Emilsen K.(2009):*Barnehagen som barnevernstiltak-Samarbeid mellom barnehage og barnevernstjeneste*. Rapport nr.23/2013. Barnevernets utviklingssenter i Midt-Norge: NTNU Samfunnsforskning A/S.

Hentet 10.01.2014 fra:

<http://www.ntnu.no/documents/10293/5ac928e2-8432-48cb-9010-e36184e9650c>

Eriksen, E. og Germeten.(2012). *Barnevern i barnehage og skole: møte mellom barn, foreldre og profesjoner*. Oslo: Cappelen Damm akademisk

Gjertsen, P. Å.(2010). *Forebyggende barnevern*.(2.utgave). Oslo: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS

Kjønstad.(2009). *Taushetsplikt om barn*.(3.utgave)Oslo: Kommuneforlaget.

Seksjonsrådet for sosionomer.(2010):*Sosionomen i barnevernet-en kort presentasjon av mål og arbeidsoppgaver*. Oslo: Fellesorganisasjonen(FO).

Hentet 10.02.2014 fra:

https://www.fo.no/getfile.php/01%20Om%20FO/Hefter%20og%20publikasjoner/sos.i%20barnevernet_2010NY.pdf

Sogn, H. og Øverlien, C.(2007):*Kunnskap gir mot til å se og trygghet til å handle*. Rapport nr.3/2007. Oslo: Nasjonalt kunnskapscenter om vold og traumatisk stress A/S.

Hentet 10.04.2014 fra:

<http://www.nkvts.no/biblioteket/Publikasjoner/KunnskapMotTrygghetHandle.pdf>

Sosiale forhold og kriminalitet-barnevernsundersøkingar, 2006.(2007). Oslo: Statistisk sentralbyrå. Hentet 10.01.2014 fra:

<http://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/barnevernund>

2009:7. *Veileder. Til barnets beste-samarbeid mellom barnehagen og barnevernstjenesten.*

Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet. Hentet fra:

<http://www.regjeringen.no/upload/BLD/Til%20barnets%20beste%20-%20samarbeid%20mellom%20barnehagen%20og%20barneverntjenesten.pdf>